
Dział Literatury Ludowej

Biuletyn Polonistyczny 1/2, 14-17

1958

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kowska-Kaufmanowa, Leokadia Zdancewiczowa, Bronisława Zdrojewska, Zofia Zierhofferowa.

c/ Asystenci: Stanisław Bełdowski, Franciszek Bizoń /1/2 etatu/, Teresa Coghen, Wacław Gaberle /1/2 etatu/, Helena Jarodzka, Adam Jarosz /1/2 etatu/, Krystyna Nizio, Lucjan Tumidajewicz /1/2 etatu/, Zdzisław Zawadzki.

d/ Pracownik naukowo-techniczny: Lucyna Zadrożanka.

DZIAŁ LITERATURY LUDOWEJ

Kierownik Działu - prof. Julian Krzyżanowski

Pracownicy /starsi asystenci/: Teresa Brzozowska, Ryszard Górski, Maria Kukulska, Leszek Kukulski, Stanisław Świrko, Ryszard Wojciechowski.

Dział Literatury Ludowej IBL powstał w roku 1953. Podstawowym założeniem Działu było przygotowanie systematyki polskiej pieśni ludowej. Dla realizacji tego celu przystąpiono do opracowania kartoteki polskich pieśni ludowych, sięgając przede wszystkim do fundamentalnego dzieła Kolberga, a następnie uzupełniając ją materiałami innych zbiorów - od tomu Wacława z Oleska do publikacji Ligęzy i Stoińskiego /„Pieśni ludowe z polskiego Śląska"/. Kartotekę uzupełniły także pieśni ogłoszone w czasopismach ludoznawczych takich, jak „Lud”, „Wisła”, „Materiały Antropologiczno-Archeologiczne i Etnograficzne”, „Zbiór Wiadomości do Antropologii Krajowej”.

Ogromna ilość materiału pieśniowego, publikowanie go w zbiorach na ogół trudno dostępnych oraz podstawowe trudności z uporządkowaniem wciąż wzrastającej liczby wariantów pieśni nie pozwalają, mimo pięcioletniego okresu pracy Działu, uznać fazy rejestracji polskich pieśni ludowych za zakończoną. Obecnie, po opracowaniu zbiorów dużych, przystępuje się do wyławiania pozycji pomniejszych, zawartych często w kalendarzach i periodykach.

Kartoteka polskich pieśni ludowych, która będzie podstawą do opracowania systematyki polskiej pieśni ludowej. zawiera w tej chwili ponad 30 tysięcy zapisów. Układ kartoteki jest incipitowy /incipit pieśni decyduje o jej miejscu w alfabetycznym u-

kładzie kartoteki/. Wspomniana jednak różnorodność tekstów, a przede wszystkim bogactwo wariantów kazały wyodrębnić w kartotece grupy wariantowe, co w znacznej mierze ułatwia opracowywanie nowych kart i może być pomocą w przyszłej pracy systematycznej.

Grupy tworzone są na zasadzie typowania tekstu głównego /jest nim najczęściej pieśń najstarsza pod względem zapisu lub możliwie pełna treściowo/¹, który wraz z kartami wariantowymi i wariantami tej pieśni o identycznym incipit. co tekst główny, stanowią osobną, wyodrębnioną w alfabetycznym układzie grupę. Dla wyjaśnienia trzeba jeszcze wspomnieć, że adnotacje na wariantach pieśni, które figurują w kartotece pod odmiennym incipitem, odsyłają do tekstu głównego i na odwrót - zgrupowane wokół tekstu głównego karty wariantowe informują o tych wariantach danej pieśni, które występują pod odmiennym zapisem incipitu. /Np. tekst główny:

Stała nam się nowina

Pani pana zabiła,

zob. war.

Przyszła nam z Polski nowina,

Że pani pana zabiła.

wariant: Przyszła nam z Polski nowina,

zob. - Stała nam się nowina/.

Bogactwo zapisów pieśniowych i różnorodność incipitów sugeruje jednak opracowanie dodatkowego indeksu hasłowego do kartoteki, który sygnalizowałby zwięzłym hasłem treść pieśni i na kartach hasłowych gromadziłby wszystkie incipity jej wariantów. Podstawowa trudność polega tutaj na niezmiernie kłopotliwym definiowaniu przy pomocy hasła treści pieśni, zwłaszcza gdy treść ta rozrasta się wielowątkowo, oraz na braku ustalonych ostatecznie mimo prób Bystronia w tej dziedzinie, kryteriów klasyfikacyjnych.

¹ Przyszła systematyka pieśni będzie, rzecz jasna, oparta na dokładnej analizie genealogii poszczególnych pieśni, śledząc na przykładzie ich wariantów rozwój lub obumieranie treści. Obecne typowanie „tekstów głównych” jest etapem wstępnym, prowizorycznym, koniecznym jedynie dla celów porządkowych, szczegółowa bowiem analiza i ustalenie tekstu niewątpliwie głównego będą możliwe dopiero po zarejestrowaniu pełnego materiału.

Niezależnie od pracy nad rejestracją polskich pieśni ludowych Dział pragnie też przystąpić do opracowywania dziejów polskiej folklorystyki, nie rezygnując też ze studiów nad zagadnieniami z pogranicza literatury i folkloru. Te ostatnie zainteresowania Działu znajdują wyraz w tomie „Mickiewicz a literatura ludowa”; w którym większość rozpraw jest pióra pracowników Działu. /Publikacja ta ukaże się w roku bieżącym nakładem PIW/. Ze studiów nad dziejami folklorystyki polskiej plany Działu na najbliższy okres przewidują opracowanie życia i działalności czołowych folklorystów epoki przedkolbergowskiej /Berwiński, Chodakowski, Lelewel, Rypiński, Wójcicki i i./. Ponadto R. Górski przygotowuje pracę kandydacką na temat „J. K. Galasiewicz na tle dramatu ludowego XIX wieku”.

Dział współpracuje także z czasopismem „Literatura Ludowa” /ukazały się 4 zeszyty/, które, personalnie związane z Działem osobami redaktora naczelnego - prof. J. Krzyżanowskiego i sekretarza redakcji - St. Świrki, otwiera przed nim interesujące perspektywy nie tylko publikowania prac badawczych, lecz też za pośrednictwem pisma - nawiązania kontaktów z ośrodkami regionalnymi i licznymi miłośnikami folkloru.

*

Z Działem Literatury Ludowej blisko współpracuje

ZESPÓŁ REDAKCYJNY „NOWEJ KSIĘGI PRZYSŁÓW POLSKICH”

Zespół ten, utworzony w 1954 r. przy Państwowym Instytucie Wydawniczym, korzysta z lokalu /pokoju/ udzielonego gościnnie przez IBL.

Kierownikiem zespołu jest prof. Julian Krzyżanowski.

Pierwszy etap pracy polegał na przewertowaniu prawie 400 tys. stron lektury - od Biernata z Lublina do pisarzy współczesnych - w wyniku czego wyłowiono bez mała 200 tys. przysłów i zwrotów przysłowiowych wraz z wariantami i dubletami i rozpisano je na kartkach. /Warto zaznaczyć, że największy zbiór przysłów polskich, a więc S. Adalberga „Księga przysłów, przypowieści i wyrazów przysłowiowych polskich” z r. 1894, zawierał

tylko 75 tys. przysłów i ich wariantów/. W tym pierwszym okresie Zespół korzystał z pomocy 16 lektorów w Warszawie i ponadto z kilkunastu współpracowników-korespondentów w różnych punktach kraju /Śląsk Cieszyński, Kraków, Bytom, Gdynia, Sanok/.

Opracowanie zebranych materiałów stanowiło drugi etap pracy Zespołu. Obecnie Zespół, liczący 3 osoby, przystąpił pod kierunkiem prof. J. Krzyżanowskiego, do ostatecznej redakcji materiałów.

„Nowa księga przysłów polskich” będzie miała układ podobny jak dzieło Adalberga, tj. alfabetyczny według haseł. Otrzyma jednakże bogatszą i gruntowniejszą oprawę naukową w postaci komentarzy i dokładnej chronologii. Popularność każdego przysłowia będzie ilustrowana odpowiednią liczbą wariantów.

„Nowa księga” będzie prawie trzykrotnie większa od „Księgi” Adalberga, obejmie prawdopodobnie 2 lub 3 tomy dużego formatu i ponad 2 tys. stronik druku. Druk rozpocznie się prawdopodobnie w 1959 r.

PRACOWNIA BIBLIOGRAFICZNA W POZNANIU

Pracownia Bibliograficzna IBL w Poznaniu rozpoczęła swą działalność w r. 1948. Organizację i kierownictwo - z ramienia Instytutu - objął prof. Stefan Wierczyński.

I

Bibliografia bieżąca

Głównym zadaniem placówki poznańskiej jest opracowanie i ogłaszanie drukiem p o l s k i e j b i b l i o g r a f i i l i t e r a c k i e j b i e ż ą c e j oraz współpraca przy b i b l i o g r a f i l i t e r a c k i e j r e t r o s p e k t y w n e j.

Przy jednym i drugim zagadnieniu chodzi o opanowanie nie tylko materiału książkowego, lecz także całej literackiej i naukowo-literackiej zawartości czasopism i dzienników danego okresu. Próby realizacji tych zadań podejmowano już dawniej /„Pamiętnik Literacki”, „Ruch Literacki”/, ale doświadczenie rozlicznych prób jednostkowych dowiodło niezbicie, że biblio-